

HE 138/2011 vp

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi rikoslain 32 luvun 11 ja 12 §:n muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi rikoslain kätkemis- ja rahanpesurikoksia koskevaa lukua.

Rankaiseminen rahanpesusta mahdollistettaisiin laissa tarkemmin säädettyissä tilanteissa myös silloin, kun rahanpesijä on ollut itse osallinen rahanpesua edeltävään esirikok-

seen. Lisäksi esirikoksen asianomistajan vahingonkorvaus ja rahanpesuun liittyvä menettämisseuraamus sovitettaisiin yhteen siten, että asianomistajan oikeudet turvattaisiin nykyistä paremmin.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä toukokuuta 2012.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ.....	1
SISÄLLYS.....	2
YLEISPERUSTELUT	3
1 JOHDANTO	3
2 NYKYTILA	3
2.1 Lainsäädäntö ja käytäntö.....	3
Rahanpesua koskevat kriminalisoinnit	3
Rahanpesun yleisyys ja siihen kohdistuvat viranomaistoimet	4
2.2 Kansainvälinen kehitys sekä ulkomaiden lainsäädäntö	4
2.3 Nykytilan arviointi	5
Itsepesu (RL 32:11.1).....	5
Menettämisseuraamus (RL 32:12)	7
3 ESITYKSEN TAVOITTEET JA KESKEISET EHDOTUKSET	8
3.1 Tavoitteet	8
3.2 Toteuttamisvaihtoehdot.....	8
3.3 Keskeiset ehdotukset.....	8
4 ESITYKSEN VAIKUTUKSET	8
5 ASIAN VALMISTELU.....	8
YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT.....	10
1 LAKIEHDOTUKSEN PERUSTELUT	10
32 luku Kätkemis- ja rahanpesurikoksista	10
2 VOIMAANTULO.....	13
LAKIEHDOTUS	14
Laki rikoslain 32 luvun 11 ja 12 §:n muuttamisesta.....	14
LIITE	16
RINNAKKAISTEKSTIT	16
Laki rikoslain 32 luvun 11 ja 12 §:n muuttamisesta.....	16

YLEISPERUSTELUT

1 Johdanto

Rahanpesulla tarkoitetaan yleensä rikollisesta toiminnasta lähtöisin olevan varallisuuden muuntamista tai siirtämistä lailliseen tai näennäisesti lailliseen liiketoimintaan niin, että rahojen todellinen alkuperä peitetään. Rikoslaisissa rahanpesu on määritelty tätä tarkemmin. Rahanpesu on liitännäinen teko, joka edellyttää aina niin kutsuttua esirikosta, josta saatuun omaisuuteen tai hyötyyn rahanpesutoimet kohdistuvat. Rahanpesulla pyritään yleensä mahdollistamaan varojen riskitön käyttö, ja rahanpesu voi olla keino palauttaa rikoksella hankitut varat takaisin lailliseen tai laittomaan toimintaan.

Rahanpesu kriminalisoitiin vuonna 1994 (L 1304/1993), ja se säädettiin omaksi rikosnimikkeekseen vuonna 2003 (L 61/2003). Rahanpesurikoksia koskevaa sääntelyä muutettiin viimeksi lailla 191/2011, joka tuli voimaan 1.6.2011. Rahanpesun tunnusmerkistöön lisättiin tekotavaksi hallussapito sekä tarkoitusta koskeva lisämääre ”hankkiakseen itselleen tai toiselle hyötyä”.

2 Nykytila

2.1 Lainsäädäntö ja käytäntö

Rahanpesua koskevat kriminalisoinnit

Rahanpesun kriminalisoinnin tavoitteena on estää hyötyminen rikoksella saaduista tuloista ja varoista. Rahanpesu muodostaa uhan lailliselle taloudelle, jota kriminalisoinnilla pyritään suojaamaan.

Rahanpesusta säädetään rikoslain, jäljempänä RL, 32 luvun 6 §:ssä (191/2011) seuraavasti: ”Joka 1) ottaa vastaan, käyttää, muuntaa, luovuttaa, siirtää, välittää tai pitää hallussaan rikoksella hankittua omaisuutta, rikoksen tuottamaa hyötyä tai näiden tilalle tullutta omaisuutta hankkiakseen itselleen tai toiselle hyötyä tai peittääkseen tai häivyttääkseen hyödyn tai omaisuuden laittoman alkuperän tai avustaakseen rikoksentekijää välttämään rikoksen oikeudelliset seuraamukset taikka 2) peittää tai häivyttää rikok-

sella hankitun omaisuuden, rikoksen tuottaman hyödyn taikka näiden tilalle tulleen omaisuuden todellisen luonteen, alkuperän, sijainnin tai siihen kohdistuvat määräämis- toimet tai oikeudet taikka avustaa toista tällaisessa peittämisessä tai häivyttämisessä, on tuomittava rahanpesusta sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi. Yritys on rangaistava.”

Törkeästä rahanpesusta säädetään RL:n 32 luvun 7 §:ssä (61/2003) seuraavasti: ”Jos rahanpesussa 1) rikoksen kautta saatu omaisuus on ollut erittäin arvokas tai 2) rikos tehdään erityisen suunnitelmallisesti, ja rahanpesu on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, rikoksentekijä on tuomittava törkeästä rahanpesusta vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään kuudeksi vuodeksi. Yritys on rangaistava.”

RL:ssa on lisäksi seuraavat rahanpesuun liittyvät rangaistussäännökset: salahanke törkeän rahanpesun tekemiseksi (RL 32:8), tuottamuksellinen rahanpesu (RL 32:9) ja rahanpesurikkomus (RL 32:10).

RL:n 32 luvun 11 §:n 1 momentin (61/2003) mukaan rahanpesusta ei tuomita sitä, joka on osallinen siihen rikokseen, jolla omaisuus on toiselta saatu tai joka on tuottanut hyödyn. Säännös perustuu ajatukselle, että rahanpesu on tällöin esirikoksen rankaisematon jälkiteko.

Rahanpesurikoksiin sovelletaan myös RL:n 32 luvun 11 §:n 2 momentin (61/2003) rajoitussäännöstä, jonka mukaan rahanpesusta ei voida tuomita rikoksentekijän kanssa yhteistaloudessa asuvaa, joka ainoastaan käyttää tai kuluttaa rikoksentekijän yhteistalouden tavanomaisiin tarpeisiin hankkimaa omaisuutta.

Rahanpesua koskee oma menettämisseuraamussäännös (RL 32:12). Rahanpesurikokset ovat virallisen syytteen alaisia tekoja (RL 32:13), eikä niissä tekojen liitännäisluonteen vuoksi ole varsinaista asianomistajaa. Rahanpesuun, törkeään rahanpesuun ja tuottamukselliseen rahanpesuun sovelletaan, mitä oikeushenkilön rangaistusvastuusta säädetään (RL 32:14).

Rahanpesun yleisyys ja siihen kohdistuvat viranomaistoimet

Rahanpesun selvittelykeskus kirjasi vuonna 2010 yhteensä 21490 ilmoitusta epäilyttäviä liiketoimista. Näistä ilmoituksista 21454 koski rahanpesua ja 36 terrorismin rahoittamista. Ilmoitusten määrä on kasvanut voimakkaasti aikaisempina vuosina, mutta vuonna 2010 ilmoitusten määrä laski. Ilmoitusmäärien kasvu johtuu rahanpesulain (laki rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä ja selvittämisestä, 503/2008) muutoksista, sen myötä tehostuneesta koulutuksesta ja ilmoitusvelvollisten kasvaneesta ilmoitusaktiivisuudesta. Toimintavuoden 2010 aikana selvittelykeskus antoi yhteensä 28 liiketoimen keskeyttämismääräystä, joiden yhteenlaskettu arvo oli 2.888.227 euroa. Niiden avulla saatiin rikoshyötyä viranomaisen haltuun yhteensä 401.990 euron arvosta.

Esitutkintaan siirretyistä ilmoituksista suurin osa on viime vuosina liittynyt talousrikoksiin ja huumausainerikoksiin. Rikosnimikkeellä rahanpesu ilmoituksia siirretään esitutkintaan vuosittain melko vähän tekoja, koska rikosoikeusjärjestelmässä rangaistaan ensisijassa rahanpesuun liittyvästä esirikoksesta. Vuonna 2010 esitutkinnan yhteydessä tutkittavaksi siirrettyjen tietojen yleisimmät rikosnimikkeet olivat laittoman maahantulon järjestäminen (19,0 %), huumausainerikos (9 %), veropetos (7,7 %) sekä petos (6,0 %).

Vuonna 2010 poliisi kirjasi 52 rikosilmoitusta rahanpesusta tai sen yrityksestä, 50 törkeästä rahanpesusta ja yhden tuottamuksellisen rahanpesun. Vuonna 2009 jokin rahanpesurikos oli 19 tapauksessa tuomion päärikos eli ankarimmin arvosteltava teko. Rahanpesun selvittelykeskus on julkaissut vuonna 2010 tutkimuksen ”Rahanpesurikokset oikeuskäytännössä V”. Siinä on tutkittu 96 rahanpesua koskevaa tuomiota vuosilta 1994—2010. Hieman alle puolessa tuomioista esirikoksena oli huumausainerikos. Tuomioita annetaan vuositasolla vähän, koska rikosoikeusjärjestelmässä rangaistaan ensisijassa rahanpesua edeltävästä esirikoksesta. Rahanpesusta tuomittavia rangaistuksia on kuvattu tarkemmin hallituksen esityksessä 285/2010 vp.

2.2 Kansainvälinen kehitys sekä ulkomaiden lainsäädäntö

Oikeusvertaileva katsaus Ruotsin, Tanskan, Norjan, Saksan, Yhdistyneen kuningaskunnan ja Ranskan lainsäädäntöön sisältyy oikeusministeriön työryhmämietintöön ”Rahanpesukriminalisointien muutostarpeet” (Oikeusministeriö, Mietintöjä ja lausuntoja 27/2010). Mietinnössä käsiteltiin myös teemaan liittyviä kansainvälisiä velvoitteita ja päädyttiin yksimielisesti siihen jo aiemmissa teemaa koskevissa hallituksen esityksissä esitettyyn kantaan, että rahanpesukriminalisoinnit täyttävät kansainvälisissä sopimuksissa asetetut velvoitteet. Siltä osin kuin kriminalisointivelvoitteista on poikettu, se on tehty kansainvälisten velvoitteiden sallimien poikkeamismahdollisuuksien rajoissa. Perusteena poikkeamiselle ovat muun muassa kriminalisointiperiaatteet.

Suomea sitovat kansainväliset velvoitteet edellyttävät poikkeamismahdollisuuksin, että myös ne, jotka ovat osallistuneet esirikokseen, tulisi voida tuomita rahanpesusta. Tällä niin kutsutulla itsepesulla tarkoitetaan menettelyä, jossa rahanpesua edeltävän rikoksen (esirikos) tekijä pesee omalla rikoksellaan saamaansa omaisuutta tai rikoshyötyä.

Oikeusministeriön itsepesun kriminalisointia pohtineen työryhmän muistion (OM 7/41/2009) valmistelussa tehtiin vertaileva katsaus nimenomaan itsepesun kriminalisoinnista. Oikeusvertailun keskeinen tulos oli ensinnäkin se, että suurin osa Euroopan maista on kriminalisoinut itsepesun. Eri maiden lainsäädäntöratkaisut ovat melko suoraviivaisia: itsepesu on joko kriminalisoitu mainitsemalla siitä nimenomaisesti rahanpesun tunnusmerkistössä, taikka siitä ei ole laissa lainkaan mainintaa, jolloin se tulee periaatteessa rangaistavaksi yleissäännöksen nojalla. Toinen keskeinen havainto vertailusta oli se, että rahanpesusta ja erityisesti itsepesusta annetaan kaikissa EU-maissa erittäin vähän tuomioita. Useissa maissa ilmeisesti rikosprosessikäytäntöihin ja mahdollisesti lainkonkurrenssiin liittyvät säännöt ja käytännöt sekä muut syyt ovat johtaneet siihen, että itsepesun kriminalisointi ei ole käytännössä rajoittamaton.

2.3 Nykytilan arviointi

Tämä esitys koskee ainoastaan rahanpesuun liittyvän itsepesun kriminalisointia ja rahanpesuun liittyvää konfiskaatiota. Muilta osin rahanpesua koskevat kriminalisoinnit ovat kunnossa, koska rahanpesurikoksia koskevaa sääntelyä muutettiin viimeksi 1.6.2011 voimaantulleella lailla.

Itsepesu (RL 32:11.1)

OECD:n yhteydessä työskentelevä rahanpesun vastainen työryhmä FATF (Financial Action Task Force on Money Laundering) on arvostellut toistuvasti Suomen rikoslainsäädäntöä siitä, että itsepesu ei ole rangaistavaa. Käytännössä itsepesussa kysymys on yksinkertaisimmillaan siitä, että kun pankkiryöstäjä käyttää anastamansa rahat rahanpesun tunnusmerkistön täyttävällä tavalla, pitäisikö hänet tuomita törkeän ryöstön (esirikos) lisäksi myös rahanpesusta (jälkiteko)? Itsepesu voi kuitenkin toteutua periaatteessa minkä tahansa taloudellisesta hyötyä tuottaneen rikoksen jälkeen ja siihen liittyvät järjestelyt voivat olla osa suunnitelmallista ja organisoitunutta järjestäytyntä rikollisuutta.

Suomessa itsepesun kriminalisointia ei ole rikoslain kokonaisuudistuksen yhteydessä juurikaan harkittu, koska siihen liittyvä ”menettely voidaan ottaa riittävästi huomioon jo esirikosta arvosteltaessa” (HE 66/1988 vp, s. 108) ja rahanpesu on esirikoksen rankaisematon jälkiteko.

Oikeuskirjallisuudessa ja rahanpesukriminalisointien uudistamisen yhteydessä annetuissa lausunnoissa on korostettu rahanpesun prosessiluonnetta: kyse saattaa olla vaihteeltaisesta, suunnitelmallisesta ja pitkään jatkuvasta toiminnasta. On lisäksi korostettu, että jos rahanpesijä on osallisena esirikoksessa, vaikkapa vain vähäisenä avunantajana (esimerkiksi kuriirina), hän voi sen jälkeen ”pestä” rikoskokonaisuuteen liittyvää rahaa Suomessa ilman rangaistusuhkaa. Konkreettisesti vastuuvapauden piiriin mahdollisesti kuuluvana rahanpesun esimerkkitalanteena on tuotu esiin, että tekijä on osallistunut arvoltaan esimerkiksi 10 000 euron huumausaine-erän myymiseen, mutta hoitanut samaan

rikoskokonaisuuteen liittyvää miljoonan euron rahaliikennettä.

Rahanpesun ”legaalimääritelmä” voi poiketa rahanpesusta ”tosiasiallisena toimintana”. Rahanpesua voidaan kuvata Valtakunnansyyttäjänviraston 28.5.2010 oikeusministeriölle antamassa lausunnossa esitetyllä tavalla:

”Kun arvioidaan rahanpesusäännösten yleisintä soveltamisalaa eli järjestäytyntä kansainvälistä huumausainekauppaa voidaan todeta, että toimintaa harjoittavat ryhmät ovat yleensä suhteellisen selvästi organisoituneita. Niissä on yhden tai useamman henkilön ydinryhmä, jolla on kansainväliset yhteydet aineen tuottajiin ja maahantuojiin. Ydinryhmä käyttää apunaan kuriireja, välittäjiä ja myyjiä. Samat tai eri apurit vastaavat velkojen perinnästä, tilityksistä ja rahojen siirroista ulkomaille. Toiminnassa on kysymys huomattavan taloudellisen hyödyn hankkimisesta ryhmän johdolle. Merkittävä osa tuotosta tilitetään ulkomaille tai pestään kotimaassa. Apurit saavat osuutensa hyödyistä rahana tai huumausaineena. Hyöty jakautuu eri tason osallisten kesken epätasaisesti.

Huumausaineen maahantuonnista, varastoinnista ja levittämisestä vastaavat ryhmän sisällä usein samat henkilöt kuin velkojen perinnästä ja hyödyn tilittämistä. Tilitykset ja varojen siirrot ulkomaille voivat tapahtua kuukausia maahantuonnin jälkeen. Toiminnot ovat usein niin eriytettyjä, ettei rikosprosessissa voida väittää kaikkien osallisten yhdessä ja yksissä tuumin tekijäkumppaneina suorittaneen tiettyä useista osasista koostuvaa törkeää huumausainerikosta. Välittäjä ei välttämättä tiedä, millaisista kaupoista ja maksujärjestelyistä myyjä ja ostaja keskenään sopivat tai milloin rahoja tilitetään ja siirretään. Kuriirillakaan ei välttämättä ole tietoa siitä, mihin kokonaisuuteen hänen toimintansa liittyy. Velkojen perijä ei tiedä, minkä huumausaine-erän maksuista on kysymys. Jos välittäjä ja kuriiri myöhemmin ottavat osaa omien rikostensa organisaatiolle tuottaman rikoshyödyn käsittelyyn, on varsin keinokekoista lähteä siitä, että heidän toiminnassaan olisi kysymys ”esirikoksesta ja jälkiteosta”. Rikoshyötyä ei korvamerkitä. Useista yksittäisistä teoista tulevat rahavirrat kohtavat ja päättyvät eri tavoin rikosyhtymän kasnaan ja lopullisille hyödynsaajille.

Rikollinen toiminta rikollisryhmässä, siihen liittyvät rakenteet ja tekotavat, muodostavat haasteen perinteiselle rikosoikeudelle, joka on rakentunut ajatukselle yksilöiden tekemistä yksittäisistä rikoksista. Perinteisessä rikollisuudessa ovat painottuneet yksilöiden tekemät yksittäiset rikokset, kun taas moderniin yhteiskuntaan kuuluu toimiminen systemaattisemmin laajemmassa mittakaavassa ja suurempien voittojen tavoittelu, mikä yleensä edellyttää aikaisempaa enemmän suunnitelmallisuutta ja usein myös tehokkaasti organisoitunutta, mutta ulkopuoliselle vaikeasti havaittavaa ja selvitettävää sisäistä yhteistoimintaa. Kansainvälinen huumausainekauppa ei noudata laillisen kaupankäynnin vakiintuneita muotoja. Myyjän ja ostajan roolit tai kaupan ehdot eivät useinkaan ole selkeästi erotettavissa tai havaittavissa.

Omaisuusrikoksia ja muita tavallisia rikoksia tehdään vastaavalla tavalla kuin ennenkin ja niillä hankitaan rikoshyötyä vastaavalla tavalla kuin ennenkin. Kysymys on kuitenkin siitä, että ne eivät enää ainoana vaihtoehtona riitä antamaan kuvaa rikollisuudesta, johon rahanpesu liittyy. Rahanpesuun tyypillisimmin liittyvän rikollisuuden olemus jää tavoittamatta, jos sitä tarkastellaan vain paloiteltuna perinteisen käsityksen mukaisiksi yksittäisten ihmisten yksittäisiksi teoiksi. Rahanpesu liittyy kokonaisvaltaisempaan ja laajempaan rikolliseen toimintaan toisin kuin termi "itsepesu", joka on määriteltävissä nimenomaan yksittäisten tarkkarajaisten tekojen kautta.

Kun nykyaikaisen huumausainerikollisuuden monimuotoisuuteen kytketään käsite "itsepesu", voidaan helposti havaita valitun termin harhaanjohtavuus tässä asiayhteydessä. Itsepesuksi kutsutussa ilmiössä ei useinkaan ole kysymys siitä, että rikokseen osallinen pesisi hänelle itselleen tulevia rahoja. Osalliset harvoin pesevät omaa rikoshyötyään. He pesevät organisaation tuottamaa rikoshyötyä, joka jakautuu useille henkilöitähoille ja josta osa käytetään pääomana toiminnan jatkamiseen. Jos kuriiri saa maahan tuontiosuudestaan pienen palkkion ja puoli vuotta myöhemmin tekee erillisen toimeksiannon perusteella ulkomaille huomattavan tilityksen aineen myyntituloista, häntä ei Suomessa rangaista rahanpesusta. Kuriirin

osallisuus esirikokseen on kuitenkin kaikin tavoin etäinen suhteessa rankaisematta jäävään jälkitekoon, rahanpesuun."

Hallituksen esityksen valmistelussa on lähdetty siitä, että rahanpesua tapahtuu "normaalin" rikollisuuden piirissä, mutta kansainvälistyvä rikollisuus ja siinä erityisesti huumausainerikollisuus aiheuttaa tarpeen hahmottaa sääntelyn lähtökohtia jossain määrin uudella tavalla. Se ei kuitenkaan merkitse tarvetta ja perustetta sivuuttaa vakiintunutta tapaa hahmottaa kätkemis- ja rahanpesurikosten perusrakennetta. Näin ollen esirikos ja jälkiteko konstruktio on edelleen arvokas lähtökohta hahmottaa sääntelyn perusajatus. Tietyn rikoksen prosessiluonne ei poista sitä rikoslain kokonaisuudistuksessa korostunutta lähtökohtaa, että rikosoikeudellinen sääntely on ennen kaikkea tekorikosoikeutta, ei tekijärikosoikeutta. Rahanpesussaakaan ei voida siten poiketa siitä, että rikos on lähtökohtaisesti tarkoin yksilöitävä, eikä säännösten muotoilu eikä rikosten syyksilukeminen voi perustua epämääräiseen osallisuuden tiettyssä mahdollisesti "rikollisessa alakulttuurissa".

Jos rikoksentehtäjän toiminnan painopiste on rahanpesussa eikä sen esirikoksessa, perinteisten konkurrenssioppien tai muiden periaatteiden mukaan ei ole estettä pitää itsepesua rangaistavana silloin, kun esirikoksen moitittavuuden arvioinnissa rahanpesurikos ei tule kokonaan arvostelluksi. Kun järjestäytyneen rikollisuuden kaltaisessa tilanteessa pohditaan rahanpesua itsepesuna, perinteisiä konkurrenssioppeja koetellaan, mutta samalla niistä on pidettävä kiinni. Juuri perinteinen konkurrenssi ajattelu osoittaa, että rahanpesurikoksen rankaisemattomuutta ei kaikissa tapauksissa voida perustella esirikokseen syyllistymisellä.

Hallituksen esityksen valmistelussa nykytilan suurimmaksi ongelmaksi on havaittu se, että vähäinkin osallisuus esirikokseen johtaa vastuuvapauteen rahanpesusta. Tiedossa ei kuitenkaan ole, kuinka yleistä tämä käytännössä on. Ongelma on nostettu erityisesti esille poliisien ja syyttäjien toimesta. Ongelma ei ole yksinomaan lainsäädäntötekninen, vaan sen paikkaaminen vastaisi osaltaan niihin rahanpesutoiminnan erityispiirteisiin, joita edellä kuvattiin. Perimmiltään kyse on sii-

tä, että mainitussa tilanteessa tekijä on saatanut osallistua käytännössä ankarammin rangaistavaan törkeään rahanpesuun, mutta voimassa oleva lainsäädäntöratkaisun mukaan häntä voidaan rangaista vain lievemmin esirikoksesta. Erityisesti ”vähäisen avunantajan” vastuuvapaus koskee käytännössä huumausainerikoksia. Toisaalta tilanne voi aktualisoitua myös muissa talousrikoksissa.

Muilta osin voimassa oleva rajuusäännös on perusteiltaan hyväksyttävä ja rikoslain yleisten periaatteiden mukainen. Esirikoksen tekijän erillistä rankaisemista rahanpesusta ei pidetä oikeudenmukaisena, koska taloudellista hyötyä tuottavien rikosten tekemisen motiivina on juuri taloudellisen edun hankkiminen ja moite tuosta teosta osoitetaan rankaisemalla rahanpesua edeltävästä esirikoksesta. Toisaalta tekijän pyrkimyksenä on nimenomaan rikoksella saadun hyödyn alkupe- rän peittäminen tai siirtäminen konfiskaation ulottumattomiin. Hyödyn hankkimiseksi ei kannattaisi ottaa rikosten tekemiseen liittyvä riskiä, ellei tekijä uskoisi, että hän voi todennäköisesti käyttää myös näin hankkimaansa omaisuutta haluamallaan tavalla. Rahanpesuun sisältyvä moitittavuus on esitetyt näkökohdat huomioiden lainsäädännössä otettu jo huomioon asetettaessa rangaistusuhkia esirikoksesta – riippumatta siitä, saadaanko rikoksella hankittua omaisuutta takaisin. Rahanpesu ja erityisesti itsepesu tulee siten rikosoikeusjärjestelmässä perustilanteessa otetuksi huomioon esirikoksesta tuomitavassa rangaistuksessa.

Rikoslakia on kuitenkin syytä muuttaa siten, että edellä mainittu epäkohta korjataan. Säännös on rajattava nimenomaisesti koskemaan epäkohdiksi tunnistettuja tilanteita, joissa nykyisin vastuuvapauden piiriin kuuluvan rahanpesun moitittavuus on korostunut.

Menettämisseuraamus (RL 32:12)

Rikoslain 32 luvun 12 §:ssä on erityinen menettämisseuraamus rahanpesurikoksissa koskeva säännös, jonka mukaan rahanpesun, törkeän rahanpesun tai tuottamuksellisen rahanpesun kohteena ollut omaisuus on tuomitava valtiolle menetetyksi. Säännös on sanamuotonsa mukaan pakottava ja oikeuskäy-

tännössä on pulmalliseksi osoittautunut sen sovittaminen yhteen asianomistajan vahingonkorvausvaatimusten kanssa.

Rahanpesurikoksissa saattaa tulla arvioitavaksi se, miten on suhtauduttava tilanteeseen, jossa esirikoksen tekijä määrätään korvaamaan asianomistajalle samalla esirikoksella aiheutettu vahinko kuin mistä saatu hyöty tuomitaan rahanpesijältä rikoksen kohteena valtiolle menetetyksi. Esimerkiksi veririkoksen ollessa rahanpesun esirikoksena tekijä määrätään yleensä korvaamaan verohallinnolle vältetyn veron määrä. Rahanpesijältä tulee lisäksi rikoslain 32 luvun 12 §:n perusteella konfiskoida se omaisuus, jonka rikoksen tekijä on hänelle siirtänyt. Tällöin rikoslain 10 luvun vahingonkorvauksen ja konfiskaation yhteensovittamista koskevaa säännöstä (RL 10:2.3) ei voida välttämättä soveltaa, koska se koskee vain tilannetta, jossa seuraamukset on tuomittu samalle vastajalle. Näin ollen asianomistajalla ei ole mahdollisuutta saada esirikoksen perusteella tuomitulle vahingonkorvaukselle suoritusta myöskään rahanpesijältä konfiskoidusta mutta esirikoksesta peräisin olevasta omaisuudesta. Jos konfiskaatio voidaan panna täytäntöön vain rahanpesijää vastaan, vahingonkorvauksen ja menettämisseuraamuksen yhteensovittaminen ei ole mahdollista (Sahavirta, Ritva 2008, Rahanpesu rangaistavana tekona, s. 425).

Rahanpesukriminalisointien ja rahanpesun menettämisseuraamusten perusta on kansainvälisissä sopimuksissa, joissa on puolestaan alun perin pidetty silmällä erityisesti huumausainerikoksia. Huumausainerikoksessa ei ole asianomistajaa ja useissa muissa oikeusjärjestelmissä ei asianomistajien vahingonkorvausvaatimuksia muutoinkaan toteuteta rikosprosessin yhteydessä. Suomessa rahanpesun esirikosten piiriä ei ole rajattu, vaan myös kaikki rikokset, joissa on asianomistaja, voivat olla rahanpesun esirikoksia. Kansallisen lainkäytön tarpeet edellyttävät, että rahanpesun kohteeseen kohdistuvan menettämisseuraamuksen ja asianomistajan korvausvaatimuksen välinen suhde on selkeästi säännelty. Asianomistajan oikeuksien turvaaminen ja yhdenmukaisen oikeuskäytännön saavuttaminen edellyttävät, että asiasta säädetään laissa.

3 Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

3.1 Tavoitteet

Esityksellä pyritään tehostamaan rahanpesun torjuntaa ja paikkaamaan eräät rahanpesukriminalisointien soveltamisessa käytännössä havaitut epäkohdat.

3.2 Toteuttamisvaihtoehdot

Yleisperustelujen jaksossa 2.3 on arvioitu tarvetta muuttaa rahanpesukriminalisointeja. Tuossa yhteydessä on päädytty siihen, että rahanpesukriminalisointeja on perusteltua muuttaa siten, että niin sanottu itsepesu kriminalisoidaan tietyissä tilanteissa.

3.3 Keskeiset ehdotukset

Jatkossa henkilö voidaan tuomita esirikoksen osallisuuden estämättä törkeästä rahanpesusta, mikäli rahanpesurikos muodostaa tekojen jatkuvuus ja suunnitelmallisuus huomioon ottaen olennaisimman ja moitittavimman osan rikoskokonaisuudesta.

Lisäksi asianomistajan vahingonkorvaus ja rahanpesuun liittyvä menettämisseuraamus sovitettaisiin yhteen siten, että asianomistajan oikeudet turvattaisiin nykyistä paremmin.

4 Esityksen vaikutukset

Esitys tehostaisi rahanpesun torjuntaa ja selkeyttäisi nykyistä oikeustilaa. Esitykseen sisältyvillä ehdotuksilla ei ole mainittavia organisaatio- tai taloudellisia vaikutuksia, koska ehdotetun säännöksen soveltamistilanteita ei ennakoita olevan kovin paljon.

Esitys vastaisi siihen kritiikkiin, jota OECD:n yhteydessä työskentelevä rahanpesun vastainen työryhmä FATF (Financial Action Task Force on Money Laundering) on esittänyt Suomen rikoslakia kohtaan.

5 Asian valmistelu

Oikeusministeriö asetti 30 päivää kesäkuuta 2009 työryhmän pohtimaan rikoslain 32 luvun rahanpesua koskevien kriminali-

sointien muutostarvetta. Työryhmän yksimielinen mietintö julkaistiin 22 päivänä maaliskuuta 2010 (oikeusministeriön työryhmämietintö 2010:27). Työryhmän ehdotusten perusteella annettiin hallituksen esitys 285/2010 vp, jolla rahanpesurikoksen tunnusmerkistöä täsmennettiin ja oikeushenkilön rangaistusvastuun soveltamisalaa laajennettiin tuottamukselliseen rahanpesuun (L 191/2011). Lisäksi itsepesutilanteessa on muutoksen jälkeen ollut mahdollista antaa kansainvälistä oikeusapua ilman kaksoisrangaistavuuden edellytyksen täyttymistä (L 192/2011).

Oikeusministeriö asetti 3 päivänä joulukuuta 2010 työryhmän pohtimaan rikoslain itsepesua koskevan 32 luvun 11 §:n 1 momentin rajoitussäännöksen muutosmahdollisuutta. Työryhmä ehdotti, että jatkossa rikosentekijä voitaisiin tuomita esirikoksen lisäksi törkeästä rahanpesusta, mikäli rahanpesurikos muodostaa tekojen jatkuvuus ja suunnitelmallisuus huomioon ottaen olennaisen ja moitittavimman osan rikoskokonaisuudesta.

Oikeusministeriö pyysi 16.6.2011 päivätyllä lausuntopyynnöllä 19 viranomaiselta, organisaatiolta ja asiantuntijalta kirjallisen lausunnon työryhmän mietinnöstä. Lausuntoaika päättyi 15.9.2011. Lausuntoja saapui 12. Suurin osa lausunnonantajista suhtautui työryhmän muutosehdotuksiin myönteisesti ja kannatti niitä. Eräiden tahojen esittämä kritiikki oli kuitenkin melko voimakasta.

Voimakkaimmin työryhmän esitystä kritisoivat Suomen asianajajaliitto ja rikosoikeuden yliopistotutkijat. Kriittisiä lausuntoja yhdistävänä tekijä oli se, ettei itsepesun kriminalisointi ole välttämättä ylipäänsä tarpeen. Asianajajaliitto kantoi etupäässä huolta siitä, että ehdotettu kriminalisointi johtaa perusteettomaan rangaistustason korottamiseen ja sillä olisi siten valtiontaloudellisia kustannusvaikutuksia. Rikosoikeuden yliopistotutkijat pitivät esitystä puutteellisesti perusteltuna. Korkeimman oikeuden työryhmän muistiossa puolestaan todettiin, että sellainen itsepesun rangaistavuuden rajoitus, joka edellyttää menettelyn täyttävän törkeän rahanpesun ja muodostavan esirikokseen nähden moitittavamman osan tekokokonaisuudesta, ei oletettavasti ole soveltamiskäytännön kannalta pulmallinen. Muistiossa suhtauduttiin

kuitenkin kriittisesti eräisiin perusteluissa esitettyihin rajauksiin, lähinnä siihen, että itsepesusta rankaiseminen edellyttäisi normaalia rahanpesusta poiketen esirikoksen syyksilukemista, eikä esirikos saisi olla vanhentunut. Useat lausunnonantajat olivat tässä asiassa nimenomaisesti päinvastaiselle kannalla kuin korkeimman oikeuden työryhmä. Korkeimman oikeuden työryhmän muistion mukaan lakimuutos edellyttäisi välttämättä myös rahanpesua koskevan konfiskaatio-säännöksen muuttamista, eivätkä tulevassa hallituksen esityksessä mahdollisesti esitettävät tulkintasuositukset ole riittäviä.

Keskusrikospoliisi esitti, että itsepesun kriminalisointi olisi syytä toteuttaa yksinkertaisesti kumoamalla koko rajoitussäännös.

Lausuntopalautteen johdosta ehdotusta ja sen perusteluita on tarkennettu. Säännösehdotuksen perusteluja on muokattu siten, että esitys estää sen, mistä Suomen asianajajaliitto kantoi voimakkaasti huolta, eikä esityksellä siten voi olla ennalta arvaamattomia seurannaisvaikutuksia, eikä kaikissa talousrikosjutuissa olisi mahdollista ajaa syytettä myös törkeästä rahanpesusta. Lausuntopalautteen johdosta esityksessä luovuttiin siitä yksityiskohtaisissa perusteluissa tarkemmin käsitellystä rajauksesta, että itsepesutilanteessa esirikoskin oli luettava tekijän syyksi.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1 Lakiehdotuksen perustelut

32 luku **Kätkemis- ja rahanpesurikoksista**

11 §. Rajoitussäännökset. Pykälän 1 momenttia muutettaisiin. Pääsäännöstä, jonka mukaan esirikokseen osallista ei voida tuomita rahanpesusta, poiketen henkilö voitaisiin tuomita törkeästä rahanpesusta, mikäli rahanpesurikos muodostaa tekojen jatkuvuus ja suunnitelmallisuus huomioon ottaen olennaisimman ja moitittavimman osan rikoskokonaisuudesta.

Normaalitilanteessa esirikoksen tekijän tai muun siihen osallisen rikoksen moitittavuus sisältää samaan rikokseen liittyvän rahanpesurikoksen moitittavuuden ja tulee esirikoksesta tuomittaessa kokonaan arvostelluksi. Tällöin ei ole tarvetta poiketa periaatteesta, että rahanpesu on esirikokseen osallisen rikoksen rankaisematon jälkitekko. Rahanpesurikoksesta tuomittaessa esirikoksen moitittavuus ei kuitenkaan kaikissa tapauksissa yhtä selvästi sisälly rahanpesurikokseen. Jos rahanpesun osuus rikoskokonaisuudessa on siis olennaisesti esirikosta merkittävämpi, peruslähdekohdasta on syytä poiketa. Säännös mahdollistaisi tämän ja paikkaisi nykytilassa olevan epäkohdan.

Säännös ottaisi huomioon ne epäkohdat, jotka liittyvät esirikoksen niin sanotun "vähäisen avunantajan" vastuuvapauteen rahanpesusta. Edelleen se paikkaisi sen epäkohdan, että tietyissä talousrikollisuuteen liittyvissä tilanteissa rahanpesun moitittavuus ei tule riittävällä tavalla huomioiduksi.

Itsepesun rangaistavuus on syytä rajata törkeään rahanpesuun, koska muutoin mahdollisen itsepesuvastuun piiriin tulisi käytännössä kaikki taloudellista hyötyä tuottaneet mainittuihin rikoslajeihin kuuluvat, myös vähäiset rikokset. Toisenlainen ratkaisu johtaisi käytännössä tilanteeseen, jossa kaikkia hyötyä tuottaneita rikoksia olisi mahdollista tutkia ja prosessata rahanpesuna. Rikosoikeusjärjestelmän peruseriaatteista aiheutuu myös se,

että pääsääntönä on oltava esirikoksesta rankaiseminen ja itsepesuvastuu voi koskea vain vakavimpia rikoskokonaisuuksia, joissa rahanpesu muodostaa olennaisimman ja moitittavimman osan rikoskokonaisuudesta.

Eräänä erityistilanteena, jossa ei kuitenkaan ole kysymys itsepesusta, on toiminta, jossa rikoskokonaisuuteen epäillyn osallisen syyllisyyttä päärikokseen ei saada selville. Tällöin jo voimassa oleva lainsäädäntö mahdollistaa tunnusmerkistön täytyessä tekijän tuomitsemisen rahanpesusta, eikä esitetty säännös siten siihen sovellu.

Säännöksen soveltaminen ei edellyttäisi, että myös esirikos syyksiluetaan, vaikka sekin on ehdotetun säännöksen nojalla mahdollista. Tilanteissa, joissa molemmat rikokset syyksiluetaan, mittaamisharkinnassa on kiinnitettävä erityisesti huomiota rikoskokonaisuuden moitittavuuteen tavalla, jossa huomioidaisiin kohtuusnäkökohdat, koska lainmuutoksella olisi tarkoitus vain poistaa epäkohta, joka aiheutuu siitä, että tietyissä tilanteissa rahanpesun moitittavuus ei tule kokonaan huomioon otetuksi.

Se, syyksiluetaanko molemmat teot vai ei, jää oikeuskäytännön varaan. Tältä osin harvintaa ohjaa jälkiteon rankaisemattomuutta koskevat periaatteet. Rankaisemattomalla jälkiteolla tarkoitetaan aikaisemmin tehdyllä rikoksella saavutetun tilanteen sellaista tosiasiallista hyväksikäyttöä, jota ei voida katsoa eri väärydeksi ja joka toisin sanoen sisältyy aikaisemman rikoksen tunnusmerkistöön. Jälkitekoa ei kuitenkaan ole yleensä pidetty rankaisemattomana, jos sen yhteydessä on tehty oikeudenloukkaus, joka ei ole tullut otetuksi huomioon ensimmäisen rikoksen oikeudellisessa arvioinnissa, ja jos jälkitekko on kohdistunut johonkin toiseen oikeushyvään kuin ensimmäinen rikos (ks. tarkemmin KKO 2011:52).

Syyksilukeminen liittyy myös ongelmallisella tavalla esirikoksen yksilöimiseen ja sen yksiköintiin. Jos esimerkiksi peseminen on kohdistunut yhteensä 100 000 euron rikoshyötyyn, jonka hankkimiseen tekijä on

osallistunut vain 5 000 euron osalta, ei sanottu esirikoksen syyksilukemisella ole merkitystä 95 000 euron rikoshyödyn pesemiseen. Tältä osin hyöty on peräisin muiden henkilöiden tekemistä rikoksista eikä se siten ole itsepesun kohteena. Vakiintuneiden rikoksen yksiköimistä koskevien tulkintojen kannalta ei ole perusteltua erottaa rahanpesussa sanottuun 5 000 euroon kohdistuvat toimet omaksi teokseen, jota esirikoksen syyksilukemista koskeva vaatimus yksin koskisi. Rahanpesu sinänsä voi muodostaa yksiköinnissä yhtenäisen motivaatiotaustan kattaman luonnollisen kokonaisuuden.

On kuitenkin periaatteellisesti jossain määrin pulmallista rakentaa sääntely sen varaan, että itsepesutilanteissa ei edellytetä esirikoksen syyksilukemista. Normaalisissa rahanpesussa rangaistavuuden edellytyksenä ei tosin ole, että esirikoksen tekijä on tuomittu tai olisi voitu tuomita teostaan rangaistukseen tai että esirikoksen tekijä on edes tiedossa (HE 53/2002 vp, s. 36). Rangaistavuuden edellytyksenä on, että konkretisoinnin perusteella kyseessä on *in abstracto* rangaistava teko ja että esirikos on tuottanut taloudellista hyötyä. Itsepesussa tilanne on hieman toinen, koska siinä pestään omalla rikoksella saatua rikoshyötyä. Itsepesussa ilman omaa rikosta ei ole rikoshyötyä, mitä voisi pestä. Mutta tämä ei vielä perustele sitä, että itsepesussa esirikos tulisi poikkeuksetta syyksilukea tekijälleen toisin kuin muutoin rahanpesussa.

Säännösehdotuksen mukaisen olennaisimman ja moitittavimman osan rikoskokonaisuudesta voisi täyttää vain rahanpesumenetely kokonaisuudessaan. Olisi rajallisten voimavarojen epätarkoituksenmukaista käyttöä kohdentaa esitutkintavoimavaroja hyvin vähäisen esirikoksen selvittämiseen syyksilukemisen edellyttämällä tarkkuudella, jos varsinainen rikosoikeudellinen moitittavuus sisältyy rahanpesutekoon.

Rahanpesurikoksissa rikoksella saadun hyödyn sekoittaminen lailliseen vaihdantaan on rahanpesuna rangaistavaa siitä riippumatta, onko esirikos vanhentunut. Itsepesussa tästä on aiheellista poiketa siinä yksinkertaisessa tilanteessa, että tekijä on osallistunut kaiken sen rikoshyödyn hankkimiseen, jota hän sittemmin pesee. Tällaisissa tilanteissa itsepesun rankaisemiselle ei ole kriminaali-

poliittista tarvetta, koska rikosoikeudellinen moitittavuus kohdistuu keskeisesti esirikokseen eikä rahanpesuun. Tällöin ei myöskään toteudu se säännösehdotuksen vaatimus, että rahanpesun tulisi olla moitittavin osa rikoskokonaisuudesta.

Käytännössä säännösehdotuksessa olisi kysymys edellä yleisperusteluissa esitettyjen epäkohtien paikkaamisesta tavalla, jossa rahanpesun liittyvä kansainvälistyvään ja yhä suunnitelmallisempaan huumeaineriikollisuuteen olisi mahdollista vakavimmissa tapauksissa huomioida. Esimerkiksi vähäinen avunantaja, kuten huumeaineriikosten kuriiri tai autonkuljettaja, ei voisi jatkossa saada vastuuvapautta törkeästä rahanpesusta myöntämällä vähäisen avunannon esirikokseen.

Jatkuvuutta koskeva tunnusmerkistötekijä viittaa siihen, että kyseessä tulisi olla pitkään jatkuva toiminta, joka voi koostua monista osavaiheista, joilla esirikoksella saatua hyötyä peitellään tai salataan. Kyseessä on oltava aktiivinen toiminta esirikoksen selvittämisen estämiseksi. Tällöin itsepesussa on oma rangaistavuuden ansaitseva vääryyselementti. Toisaalta jatkuvuutta koskeva edellytys sulkee yksittäisen rahanpesutoimen pois säännöksen soveltamisalasta.

Suunnitelmallisuus puolestaan viittaa rikoskokonaisuuteen, eikä pelkästään rahanpesuteon suunnitelmallisuuteen, joka on mainittu myös törkeän rahanpesun kvalifioimisperusteena. Suunnitelmallisuus viittaa niin ikään siihen, että esirikoksen ja siihen liittyvien rahanpesutoimien on oltava kiinteässä yhteydessä toisiinsa.

Esimerkiksi törkeä velallisen epärehellisyys, törkeä velallisen petos ja törkeä veropetos (esimerkiksi harmaan talouden kuittikauppa) tarkoittavat käytännössä, että tekijälle itselleen on kertynyt rikoksesta varoja. Varojen määrä törkeissä esirikoksissa tarkoittaa käytännössä, että myös törkeän rahanpesun ”erittäin arvokasta omaisuutta koskeva” koskeva kvalifioimisperuste ylittyy. Kyseinen raja on oikeuskäytännössä rahanarvon alentumisen myötä eurokaudella verraten alhainen. Rahanpesurikoksen tunnusmerkistö on puolestaan moniaineksinen ja siihen sisältyy moitittavuudeltaan eriasteisia tekotapoja (ottaa vastaan, käyttää, muuntaa, luovuttaa, siirtää, välittää tai pitää hallussaan) ja tarkoitus-

periä (hyötymis-, peittämis- ja salaamistar-koitus). Rahanpesurikos ei voi muodostaa säännöksessä tarkoitettavaa olennaisinta ja moitittavinta osaa rikoskokonaisuudesta silloin, kuin kyseessä on esimerkiksi rahanpesun tunnusmerkistötekijöistä hallussapito ja siihen liittyvä hyötymistarkoitus.

Konkreettisena esimerkkinä säännöksen soveltamisesta voidaan esittää seuraava tilanne: A on törkeän velallisen epärehellisuuden täyttävällä tavalla vuonna 2008 siirtänyt itselleen X Oy:n 500 000 euron arvoisen omaisuuden eri transaktioilla pois X Oy:n velkojien ulottuvilta, pääosin ulkomaille. Sen jälkeen A on vuosina 2008–2010 nauttinut varoista ylläpitämällä aiempaa korkeaa elintasoaan ja sijoittamalla varoja turvataksaan varojen tuoton elämiseensä myös jatkossa. Tällä hetkellä A tuomittaisiin törkeästä velallisen epärehellisyydestä, jonka maksimirangaistus on neljä vuotta vankeutta. Ehdotuksen mukaan A:lle ei voitaisi syyksilukea tällaisessa tilanteessa tulevaisuudessa törkeää rahanpesua, koska jälkiteko ei tässä tilanteessa ole olennaisen ja moitittavin osa rikoskokonaisuudesta. Kuitenkin B, joka olisi avustanut A:ta rahansirroissa ulkomaille ja sittemmin myös niiden sijoittamisissa tuottavasti, voisi tulla ehdotetun säännöksen mukaan rangaistuksi törkeästä rahanpesusta, jos hänen osuutensa avunannossa on ollut vähäinen.

Kaikkia säännöksen soveltamistilanteita on mahdoton ennakoita. Kaikissa tilanteissa harkintaa ohjaa kuitenkin jälkiteon rankaisemattomuutta koskevat periaatteet, joita on edellä käsitelty syyksilukemiseen liittyvien perustelujen kohdalla.

Käytännön soveltamistilanteessa huomio olisi suunnattava rikoskokonaisuuteen ja punnittava, onko törkeä rahanpesu rikoskokonaisuuden olennaisin ja moitittavin osa.

Tekijä voitaisiin tuomita törkeästä rahanpesusta lähinnä tilanteissa, jossa törkeästä rahanpesusta tuomittaisiin ankarampi rangaistus kuin esirikoksesta.

12 §. Menettämisseuraamus. Pykälään säädettäisiin uusi 3 momentti, jolla sovitettaisiin yhteen rahanpesun kohteen konfiskaatio ja mahdollinen asianomistajan vahingonkorvaus.

Pykälä turvaa sen, että asianomistaja ei menetä oikeuttaan edunpalautukseen tai vahingonkorvaukseen 1 momentin pakottavan sanamuodon perusteella.

Pykälän soveltamisessa on eräitä toisistaan poikkeavia tilannetta. Ensinnäkin, se mahdollistaa yksinkertaisesti pestyyn omaisuuteen liittyvän edunpalautuksen esirikoksen uhrille samaan tapaan kuin tilanne on kätkemisrikoissa. Toiseksi se mahdollistaa sen, että asianomistajan mahdollinen vahingonkorvausvaatimus kyetään yhteen sovittamaan konfiskaation kanssa.

Rahanpesuun liittyvä konfiskaatio voi kohdistua monenlaiseen omaisuuteen, esimerkiksi kiinteistöihin, autoihin taikka rahaan. Ehdotetussa säännöksessä mainittu ilmaisu "laadultaan sopiva" viittaa siihen, että asianomistajan vaade voi saada etusijan lähinnä vain silloin, kun kyseessä on raha. Ei nimitäin olisi mielekäästä taata asianomistajan oikeuksia mahdollistamalla edunpalautus sellaiseen omaisuuslajiin, jota asianomistaja ei ole alkuaan omistanut.

Säännöksessä ehdotettu vaatimus, että vahingonkorvausta tai edunpalautusta ei ole esirikoksen asianomistajalle suoritettu, takaa sen, että esirikoksen asianomistaja saa oikeutensa toteutetuksi vain kertaalleen.

Omaisuuden tuomitseminen esirikoksella loukatulle edellyttää lisäksi, että vaatimus siitä on tehty ja vaatimus ratkaistaan ajoissa siten kuin 10 luvun 2 §:n 3 momentissa säädetään. Jos vaatimus tai ratkaisu tehdään mainitussa momentissa säädetyin tavoin liian myöhään tai omaisuus on laadultaan sellaista, että sitä ei voida käyttää vahingonkorvauksen tai edunpalautuksen kattamiseen, omaisuus olisi kuitenkin tuomittava valtiolle menetyksi. Tällöin esirikoksella loukatulla olisi kuitenkin oikeus saada vahingonkorvausta tai edunpalautusta vastaava määrä siten kuin 10 luvun 11 §:n 2 momentissa säädetään. Viittaus tarkoittaisi muun ohella sitä, että kun rahanpesun kohteena ollutta omaisuutta koskeva menettämisseuraamus on pantu täytäntöön, esirikoksella loukatulla olisi oikeus saada vahingonkorvausta tai edunpalautusta vastaava määrä valtion varoista. Valtion vastuu rajoittuu kuitenkin rahanpesun kohteena olleen omaisuuden arvon määrään.

2 Voimaantulo

Laki ehdotetaan tulemaan voimaan 1 päivänä toukokuuta 2012.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

*Lakiehdotus***Laki****rikoslain 32 luvun 11 ja 12 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan rikoslain (39/1889) 32 luvun 11 ja 12 §, sellaisina kun ne ovat laissa 61/2003,
 seuraavasti:

32 luku

12 §

Kätkemis- ja rahanpesurikoksista*Menettämisseuraamus*

11 §

Rajoitussäännökset

Tässä luvussa tarkoitetusta rikoksesta ei tuomita henkilöä, joka on osallinen siihen rikokseen, jolla omaisuus on toiselta saatu tai joka on tuottanut hyödyn (*esirikos*). Henkilö voidaan kuitenkin tuomita 7 §:n mukaisesta rikoksesta, mikäli rahanpesurikos muodostaa tekojen jatkuvuus ja suunnitelmallisuus huomioon ottaen olennaisimman ja moitittavimman osan rikoskokonaisuudesta.

Tämän luvun säännöksiä ei sovelleta rikosentekijän kanssa yhteistaloudessa asuvaan, joka ainoastaan käyttää tai kuluttaa rikosentekijän yhteistalouden tavanomaisiin tarpeisiin hankkimaa omaisuutta.

Omaisuus, joka on ollut 6, 7 tai 9 §:ssä tarkoitetun rikoksen kohteena, on tuomittava valtiolle menetetyksi. Menettämisseuraamukseen sovelletaan, mitä 10 luvun 11 §:n 3 momentissa säädetään.

Muun omaisuuden menettämisen osalta noudatetaan, mitä 10 luvussa säädetään.

Sen estämättä, mitä 1 momentissa säädetään, rahanpesun kohteena ollut omaisuus voidaan valtiolle menetetyksi tuomitsemisen asemesta tuomita esirikoksella loukatulle vahingonkorvauksena tai edunpalautuksena, jos omaisuus on laadultaan tähän sopivaa eikä vahingonkorvausta tai edunpalautusta hänelle ole suoritettu, noudattaen soveltuvin osin, mitä 10 luvun 2 §:n 3 momentissa säädetään. Omaisuus on kuitenkin tuomittava menetyksi, jollei se ole laadultaan sopivaa tai sitä ei voida tuomita loukatulle vahingonkorvauksena tai edunpalautuksena 10 luvun 2 §:n

3 momentissa tarkoitetun esteen vuoksi. Tällöin esirikoksella loukatun oikeudesta saada valtion varoista vahingonkorvausta tai edunpalautusta vastaava määrä noudatetaan sovel-

tuvin osin, mitä 10 luvun 11 §:n 2 momentissa säädetään.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 20 _____ .

Helsingissä 16 päivänä joulukuuta 2011

Tasavallan Presidentti

TARJA HALONEN

Oikeusministeri *Anna-Maja Henriksson*

*Liite
Rinnakkaistekstit*

Laki

rikoslain 32 luvun 11 ja 12 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan rikoslain (39/1889) 32 luvun 11 ja 12 §, sellaisina kun ne ovat laissa 61/2003, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

32 luku

32 luku

Kätkemis- ja rahanpesurikoksista

Kätkemis- ja rahanpesurikoksista

11 §

11 §

Rajoitussäännökset

Rajoitussäännökset

Tässä luvussa tarkoitettu rikoksesta ei tuomita henkilöä, joka on osallinen siihen rikokseen, jolla omaisuus on toiselta saatu tai joka on tuottanut hyödyn.

Tässä luvussa tarkoitettu rikoksesta ei tuomita henkilöä, joka on osallinen siihen rikokseen, jolla omaisuus on toiselta saatu tai joka on tuottanut hyödyn (*esirikos*). *Henkilö voidaan kuitenkin tuomita 7 §:n mukaisesta rikoksesta, mikäli rahanpesurikos muodostaa tekojen jatkuvuus ja suunnitelmallisuus huomioon ottaen olennaisimman ja moitittavimman osan rikoskokonaisuudesta.*

Tämän luvun säännöksiä ei sovelleta rikoksentekijän kanssa yhteistaloudessa asuvaan, joka ainoastaan käyttää tai kuluttaa rikoksentekijän yhteistalouden tavanomaisiin tarpeisiin hankkimaa omaisuutta.

Tämän luvun säännöksiä ei sovelleta rikoksentekijän kanssa yhteistaloudessa asuvaan, joka ainoastaan käyttää tai kuluttaa rikoksentekijän yhteistalouden tavanomaisiin tarpeisiin hankkimaa omaisuutta.

12 §

12 §

Menettämisseuraamus

Menettämisseuraamus

Omaisuus, joka on ollut 6, 7 tai 9 §:ssä tarkoitettuna rikoksen kohteena, on tuomittava valtiolle menetetyksi. Menettämisseuraamukseen sovelletaan, mitä 10 luvun 11 §:n 3 momentissa säädetään.

Muun omaisuuden menettämisen osalta noudatetaan, mitä 10 luvussa säädetään.

Omaisuus, joka on ollut 6, 7 tai 9 §:ssä tarkoitettuna rikoksen kohteena, on tuomittava valtiolle menetetyksi. Menettämisseuraamukseen sovelletaan, mitä 10 luvun 11 §:n 3 momentissa säädetään.

Muun omaisuuden menettämisen osalta noudatetaan, mitä 10 luvussa säädetään.

Sen estämättä, mitä 1 momentissa säädetään, rahanpesun kohteena ollut omaisuus voidaan valtiolle menetetyksi tuomitsemisen

asemesta tuomita esirikoksella loukatulle vahingonkorvauksena tai edunpalautuksena, jos omaisuus on laadultaan tähän sopivaa eikä vahingonkorvausta tai edunpalautusta hänelle ole suoritettu, noudattaen soveltuvin osin, mitä 10 luvun 2 §:n 3 momentissa säädetään. Omaisuus on kuitenkin tuomittava menetetyksi, jollei se ole laadultaan sopivaa tai sitä ei voida tuomita loukatulle vahingonkorvauksena tai edunpalautuksena 10 luvun 2 §:n 3 momentissa tarkoitetun esteen vuoksi. Tällöin esirikoksella loukatun oikeudesta saada valtion varoista vahingonkorvausta tai edunpalautusta vastaava määrä noudatetaan soveltuvin osin, mitä 10 luvun 11 §:n 2 momentissa säädetään.

*Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 20 .*